

فراسوی مرزها

بررسی وضعیت دوره آموزشی ۶ ماهه پیش از شروع مقطع Ph.D. در کشور انگلستان و نظر دانشجویان بورسیه در خصوص گذراندن دوره مذکور

نویسنده: سپهلا مدنی^۱

خلاصه:

با توجه به اهمیت برنامه‌ریزی منسجم و منطقی در تدوین برنامه‌های مرتبط با اعزام دانشجویان به خارج از کشور و لزوم بازنگری و بهینه‌سازی روند فعلی پژوهشی به منظور بررسی وضعیت آموزشی دوره تکمیلی ۶ ماهه قبل از شروع دوره Ph.D. در کشور انگلستان و نظر دانشجویانی که این دوره را گذرانده‌اند در خصوص وضعیت دوره مذکور، انجام شده است. نتایج این تحقیق می‌تواند برنامه‌ریزان و مسئولان امر را در سیاست‌گذاری صحیح و اصولی در خصوص اعزام دانشجویان یاری نماید. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، ۵۰ دانشجوی بورسیه شاعل به تحصیل در کشور انگلستان (در رشته‌های علوم پایه پزشکی) که دوره ۶ ماهه تکمیلی را گذرانده‌اند، می‌باشد. نتایج این پژوهش نشان داد که ۸۲ درصد دانشجویان موافق با گذراندن دوره مذکور بوده‌اند. از یافته‌های جالب توجه این پژوهش اینکه اغلب دانشجویان (۹۰ درصد) اعم از دارندگان مدرک کارشناسی ارشد و یا دکترای حرفه‌ای (عمومی) به ضرورت گذراندن دوره تکمیلی برای دارندگان مدرک دکترای اشاره نموده‌اند. با این حال اکثر آنان معتقد بودند که دوره مذکور در حال حاضر جوابگوی نیازهای علمی آنان نبوده و بهتر است که در خود ایران برگزار شود. کلید واژه: دانشجوی بورسیه، اعزام، برنامه‌ریزی، دوره تکمیلی، دوره Ph.D.، کورس ۶ ماهه

مقدمه:

بر اساس ضوابط و مقررات سیستم آموزشی ایران و برخی کشورهای پیشرفته، گذراندن واحدهای تکمیلی در ابتدا و یا در حین دوره Ph.D. برای رشته‌های علوم پایه پزشکی ضروری محسوب می‌گردد. از آنجاییکه سیستم آموزشی کشور انگلستان مطابق با اهداف سیستم آموزشی کشور مانمی‌باشد و دانشجویان دوره Ph.D. را بدون گذراندن دوره تکمیلی شروع کرده، وارد مرحله پژوهش و تحقیق بر روی یک موضوع خاص می‌گردند، لذا دانشجویان

بورسیه‌اعزامی به این کشور جهت ارزشیابی مدرک تحصیلی خود ملزم به گذراندن ۶ ماهه دوره آموزشی در ابتدای دوره Ph.D. می‌باشند. در حال حاضر با توجه به هزینه‌های سنگینی که جهت این امر اختصاص می‌یابد و به لحاظ ارزشیابی علمی دوره مذکور و همچنین گردآوری داده‌های عینی از وضعیت این دوره، پژوهشی به منظور بررسی نظرات دانشجویان در خصوص دوره مذکور صورت گرفته است که نتایج آن می‌تواند راهنمای مسئولان امر و

برنامه‌ریزان در سیاست‌گذاری‌های آینده باشد.

روش کار:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی از وضعیت دوره تکمیلی ۶ ماهه آموزشی قبل از دوره Ph.D. در کشور انگلستان و نظر دانشجویان در خصوص دوره مذکور می‌باشد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش ۵۰ دانشجوی بورسیه‌اعزامی به کشور انگلستان می‌باشد که دوره تکمیلی ۶ ماهه را گذرانده‌اند. ابزار گردآوری

اطلاعات پرسشنامه ای بوده است که به همین منظور تهیه شده و توسط دفتر سرپرستی ایران در انگلستان بین دانشجویان توزیع گردیده است. پرسشنامه تکمیل شده توسط دانشجویان از طریق دفتر سرپرستی به مرکز امور دانشجویی عودت داده شد. در تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی) استفاده شده است.

بحث و نتایج:

همچنانکه قبلاً گفته شد، اطلاعات این پژوهش منطبق بر پاسخ ۵۰ دانشجوی بورسیه شاغل به تحصیل در کشور انگلستان می باشد که دوره تکمیلی ۶ ماهه را گذرانده اند.

۱۴ درصد کل جامعه آماری مورد مطالعه، شاغل به تحصیل در رشته ژنتیک بوده اند که بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. ۴۴ درصد دانشجویان (۲۲ نفر) دارای مدرک دکترای رشته پزشکی عمومی، ۱۲ درصد (۶ نفر) دکترای داروسازی و یک نفر دکترای علوم آزمایشگاهی بوده اند که جمعاً دارندگان مدرک دکترای ۵۶ درصد (۲۸ نفر) جامعه آماری را تشکیل می دهند. دارندگان مدرک کارشناسی ارشد نیز ۴۴ درصد جامعه پژوهش را به خود اختصاص داده است. اطلاعات فوق در جدول شماره ۱ منعکس گردیده است.

نتایج پژوهش نشان داد ۷۷/۲۷ درصد (۱۷ نفر) از دارندگان مدرک کارشناسی ارشد در همان گرایش قبلی اشتغال به تحصیل دارند فقط ۱۳/۶۳ درصد (۳ نفر) در رشته ای متفاوت با رشته مقطع قبلی خود اشتغال به تحصیل دارند. در جدول شماره ۲ هماهنگی رشته تحصیلی فعلی با مقطع قبلی نشان داده شده است. براساس جدول شماره ۲ فقط ۹ نفر

از دارندگان مدرک دکترای (که ۶ نفر از آنها در رشته داروسازی بوده اند) در همان گرایش قبلی به تحصیل اشتغال دارند.

بقیه دانشجویان (دارای مدرک دکترای) یعنی ۶۷/۸۵ درصد (۱۹ نفر) در رشته ای متفاوت با گرایش قبلی اشتغال به تحصیل دارند.

بمنظور بررسی نظرات دانشجویان در خصوص لزوم گذراندن دوره ۶ ماهه

جدول شماره ۱- آمار دانشجویان بورسیه بر حسب مدرک تحصیلی

مدرک تحصیلی	تعداد	درصد
دکترای	۲۸	۵۶
کارشناسی ارشد	۲۲	۴۴
جمع	۵۰	۱۰۰

تکمیلی، پرسشی مطرح گردید که پاسخهای آن در جدول شماره ۳ منعکس گردیده است. طبق جدول شماره ۳ رویه گرفته ۲۶ نفر (۹۲/۸۵ درصد) دارندگان مدرک دکترای گذراندن کورس ۶ ماهه را (الزامی - کاملاً الزامی) دانسته اند. فقط یک نفر (۳/۵۷ درصد) از دارندگان مدرک دکترای، گذراندن کورس ۶ ماهه را غیر ضروری دانسته و ۶ نفر (۲۷/۲۷ درصد) از دارندگان مدرک کارشناسی ارشد آن را غیر ضروری دانسته اند. نتایج نشان می دهد که ضرورت گذراندن کورس، برای

گذراندن کورس ۶ ماهه در حین دوره Ph.D. و با کمک استاد راهنما در جدول شماره ۴ منعکس شده است.

مطابق جدول شماره ۴ رویه گرفته ۷۴ درصد دانشجویان (کاملاً موافق - موافق) گذراندن کورس در حین دوره بوده اند و ۲۴ درصد (۲ نفر) مخالف آن بوده اند. که از میان آنها ۵۷/۳۵ درصد دارای مدرک دکترای و ۴۸/۶۵ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده اند. بررسی دلایل موافقین و مخالفین گذراندن کورس در حین دوره Ph.D. در جدول شماره ۵ و ۶ منعکس شده است.

همچنانکه جدول شماره ۵ نشان می دهد، آشنایی با روش تحقیق و تقویت زبان انگلیسی مهمترین دلیل موافقت دانشجویان با گذراندن کورس محسوب می گردد.

بر اساس درصدهای مندرج در جدول شماره ۴، ۶۶/۶۶ درصد دانشجویان مخالف گذراندن کورس در حین دوره، به عدم هماهنگی واحدها با موضوع تحقیق اشاره کرده اند. جدول شماره ۷ اطلاعاتی در زمینه میزان تطابق واحدهای کورس ۶ ماهه با واحدهای گذرانده در مقطع قبلی (مقطع کارشناسی ارشد) را نشان می دهد. طبق جدول شماره ۷، حدود ۴۱ درصد

جدول شماره ۲ - آمار دانشجویان بورسیه با توجه مطابقت رشته تحصیلی مقطع قبلی با مقطع فعلی

مطابقت رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی		کارشناسی ارشد		دکترای		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مطابق با رشته قبلی	۱۷	۷۷/۲۷	۹	۳۲/۱۵	۲۶	۵۲	۲۶	۵۲
متفاوت با رشته قبلی	۳	۱۲/۶۳	۱۹	۶۷/۸۵	۲۲	۴۴	۲۲	۴۴
نامشخص	۲	۹/۰۹	۰	۰	۲	۴	۲	۴
جمع	۲۲	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۵۰	۱۰۰

دانشجویان (که دارای مدرک کارشناسی ارشد می باشند) معتقدند که ۵۰ درصد واحدهای گذرانده در کورس ۶ ماهه مطابق با واحدهای مقطع قبلی آنها می باشد. این

دارندگان مدرک دکترای بیشتر است. بطور کلی ۸۲ درصد دانشجویان موافق با گذراندن کورس بوده اند. نظرات دانشجویان بورسیه در خصوص

کورس برای دارندگان مدرک دکترا بوده‌اند.

نتیجه گیری و پیشنهاد:

بر اساس یافته های پژوهش ۴۱ درصد از دانشجویان که دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده اند و اغلب آنها در ادامه گرایش قبلی اشتغال به تحصیل دارند، معتقدند که ۵۰ درصد واحدهای ارائه شده در کورس ۶ ماهه مطابق با واحدهای گذرانده در مقطع قبلی آنها بوده است! این درصد بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. قابل ذکر است که گذراندن واحدهای تکراری، باعث هدر رفتن منابع ارزی، اتلاف وقت دانشجو و بدبینی بیگانگان نسبت به وضعیت و کیفیت تحصیلی دانشجوی ایرانی می گردد.

نتایج این پژوهش نشان داد که ۶۰ درصد دانشجویان (۳۰ نفر) گذراندن کورس ۶ ماهه را برای دارندگان مدرک کارشناسی ارشد (کاملاً الزامی - الزامی) دانسته اند. آنچه قابل توجه است اینکه ۱۰۰ درصد پاسخ دهندگان به پرسش مطرح

جدول شماره ۳- نظر دانشجویان بورسیه نسبت به ضرورت گذراندن کورس

مدرک تحصیلی		دکترا		کارشناسی ارشد		جمع	
گذراندن کورس	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
کاملاً الزامی	۱۳	۴۶/۴۳	۹	۴۰/۹۱	۲۲	۴۴	۲۲
نسبتاً الزامی	۱۳	۴۶/۴۳	۶	۲۷/۲۷	۱۹	۳۸	۱۹
الزامی نیست	۱	۳/۵۷	۶	۲۷/۲۷	۷	۱۴	۷
بدون پاسخ	۱	۳/۵۷	۱	۴/۵۵	۲	۴	۲
جمع	۲۸	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۵۰

دانسته اند که از میان این تعداد ۱۳ نفر خود، دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده اند.

ولی از مجموع دارندگان مدرک کارشناسی ارشد که ۲۲ نفر می باشند ۹ نفر (۴۱ درصد) به عدم ضرورت گذراندن کورس

گروه بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده است.

در زمینه ضرورت گذراندن کورس ۶ ماهه (بطور کلی) برای دارندگان مدرک کارشناسی ارشد پرسشی مطرح گردید که

جدول شماره ۴- نظر دانشجویان بورسیه نسبت به گذراندن کورس در حین دوره Ph.D

مدرک تحصیلی		دکترا		کارشناسی ارشد		جمع	
گذراندن کورس حین دوره	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
کاملاً موافق	۱۳	۴۶/۴۳	۱۲	۵۴/۵۵	۲۵	۵۰	۲۵
موافق	۶	۲۱/۴۳	۶	۲۷/۲۷	۱۲	۲۴	۱۲
مخالف	۸	۲۸/۵۷	۴	۱۴/۲۸	۱۲	۲۴	۱۲
بدون پاسخ	۱	۳/۵۷	۰	۰	۱	۲	۱
جمع	۲۸	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۵۰

برای دارندگان مدرک کارشناسی ارشد اشاره کرده اند.

در خصوص گذراندن کورس ۶ ماهه برای دارندگان مدرک (دکترا) نیز پرسشی مطرح گردید که پاسخ های آن (به تفکیک مدرک تحصیلی دانشجویان) در جدول شماره ۹ منعکس گردیده است.

جدول شماره ۹ نشان می دهد که ۴۵ نفر از کل دانشجویان (۹۰ درصد) گذراندن کورس را برای دارندگان مدرک دکترا (الزامی - نسبتاً الزامی) دانسته اند. جالب توجه اینکه کل پاسخ دهندگان به این پرسش (از مجموع ۵۰ نفر، ۴۵ نفر پاسخ داده اند) به ضرورت گذراندن کورس برای دارندگان مدرک دکترا اشاره کرده اند. بطور کلی از میان کل دانشجویان فقط ۲ نفر (دارای مدرک کارشناسی ارشد) مخالف گذراندن

اطلاعات آن با توجه به مدرک تحصیلی افراد در جدول شماره ۸ درج گردیده است.

بر اساس جدول شماره ۸ ۶۰ درصد (۳۰ نفر) دانشجویان، گذراندن کورس را برای کسانی که مقطع قبلی آنها کارشناسی ارشد بوده است (کاملاً الزامی - نسبتاً الزامی)

جدول شماره ۵- دلایل موافقت گذراندن کورس ۶ ماهه

دلایل موافقتین گذراندن کورس در حین دوره Ph.D	تعداد	درصد
آشنایی با روش تحقیق و تقویت زبان	۱۹	۵۱/۳۵
هماهنگی بیشتر با موضوع تحقیق	۹	۲۴/۳۲
افزایش توانمندی و آمادگی ورود به دوره Ph.D	۹	۲۴/۳۲
جمع	۳۷	۱۰۰

جدول شماره ۶- دلایل مخالفین گذراندن کورس ۶ ماهه

دلایل مخالفین گذراندن کورس در حین دوره Ph.D	تعداد	درصد
عدم هماهنگی واحدها با موضوع تحقیق	۵	۴۱/۶۶
عدم برنامه ریزی صحیح برای کورسها	۴	۳۳/۳۳
حجم زیاد مطالب دوره Ph.D	۳	۲۵
جمع	۱۲	۱۰۰

شده (از مجموع ۵۰ نفر، ۴۵ نفر پاسخ داده اند) به ضرورت گذراندن کورس ۶ برای

جدول شماره ۷- میزان تطبیق واحدهای مقطع قبل با مقطع فعلی

درصد تطابق واحدهای کورس با مقطع قبلی	تعداد	درصد
۱۰۰ درصد	۵	۲۲/۲۳
۵۰ درصد	۹	۴۰/۹۰
۲۵ درصد	۰	۰
کمتر از ۲۵ درصد	۷	۳۱/۸۲
هیچکدام	۱	۴/۵۵
جمع	۲۲	۱۰۰

دارندگان مدرک دکترا اشاره کرده اند و این امر نیز با توجه به اینکه اغلب دارندگان مدرک دکترا در رشته های متفاوت با مقطع قبلی اشتغال به تحصیل دارند، نشان دهنده نیاز و ضرورت گذراندن دوره تکمیلی بخصوص برای این گروه از دانشجویان می باشد. نتایج این مطالعه همچنین نشان داد

انگلیسی و روش تحقیق بیان کرده اند قابل ذکر است که تامین این نیاز دانشجویان الزاماً با گذراندن یک دوره تکمیلی در خارج از کشور همراه نیست و نیازمند تدابیر و تمهیدات دیگری است. ۲۴/۳۲ درصد از دانشجویان نیز نیاز به تقویت علمی و تئوریک و افزایش توانمندی ورود به Ph.D اشاره کرده اند.

بررسی دلایل مخالفین گذراندن کورس ۶ ماهه در حین دوره Ph.D نیز نشان داد که ۴۱/۶۶ درصد دانشجویان به عدم هماهنگی واحدهای کورس با موضوع تحقیق اشاره کرده اند. ۳۳/۳۳ درصد دانشجویان نیز به عدم برنامه ریزی صحیح برای کورس ۶ ماهه

جدول شماره ۸- ضرورت گذراندن کورس برای دارندگان کارشناسی ارشد

مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد		دکترا		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
گذراندن کورس برای دارندگان کارشناسی ارشد	۶	۳۷/۲۷	۶	۲۱/۴۳	۱۲	۲۴
کاملاً الزامی	۷	۳۱/۸۲	۱۱	۳۹/۲۹	۱۸	۳۶
نسبتاً الزامی	۹	۴۰/۹۱	۳	۱۰/۷۱	۱۲	۲۴
الزامی نیست	۰	۰	۸	۲۸/۵۷	۸	۱۶
بدون پاسخ	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۲۲	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۵۰	۱۰۰

اشاره کرده اند که ۷۴ درصد دانشجویان موافق گذراندن کورس در حین دوره Ph.D بوده اند، ولی دلایلی که برای موافقت خود ارائه

جدول شماره ۹- ضرورت گذراندن کورس برای دارندگان دکترای حرفه ای

مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد		دکترا		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
گذراندن کورس برای دارندگان دکترا	۱۳	۵۹/۱۰	۱۶	۵۷/۱۴	۲۹	۵۸
کاملاً الزامی	۵	۲۲/۲۲	۱۱	۳۹/۲۹	۱۶	۳۲
نسبتاً الزامی	-	-	-	-	-	-
الزامی نیست	۴	۱۸/۱۸	۱	۳/۵۷	۵	۱۰
بدون پاسخ	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۲۲	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۵۰	۱۰۰

داده اند قابل توجه و بررسی است. بیش از نیمی از دانشجویان (۵۱/۳۵ درصد) علت موافقت خود را آشنایی بیشتر با زبان

موافقت و مخالفت با گذراندن کورس، نتایج نشان می دهد که علیرغم اینکه اکثر آنها موافق گذراندن دوره تکمیلی ۶ ماهه می باشند، وضعیت فعلی را چندان مناسب و مطابق با نیازهای علمی خود نمی دانند. همچنانکه قبلاً ذکر گردید، درصد بالایی از دانشجویان (که دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده اند) به گذراندن واحدهای تکراری و غیر ضروری اشاره کرده اند. گفتنی است که واحدهای ارائه شده در دوره تکمیلی الزاماً با نیازهای علمی دانشجوی ایرانی مطابقت ندارد و بر اساس سیستم آموزشی کشور انگلستان طراحی شده اند و همچنانکه قبلاً ذکر گردید، این امر موجب اتلاف وقت دانشجویان و هدر رفتن بودجه ارزی می گردد در حالی که می توان با برنامه ریزی صحیح و اصولی از این منابع و هزینه های ارزی در جهت بهبود کیفی و تقویت بنیه علمی دانشجویان بورسیه استفاده نمود.

از طرفی، ضرورت گذراندن کورس به خصوص برای دارندگان مدرک دکترا که اکثراً در رشته های متفاوت با مقطع قبلی اشتغال به تحصیل دارند، یک امر اجتناب ناپذیر محسوب می گردد. لذا با توجه به اهمیت اعزام دانشجویان بورسیه و لزوم دستیابی به راهی منطقی و اصولی برای بهینه سازی روند اعزام دانشجویان و بهره وری کافی از بودجه های اختصاص یافته، و با عنایت به پیشنهادات دانشجویان، به نظر می رسد برنامه ریزی جهت گذراندن یک دوره تکمیلی پیش از اعزام دانشجویان در کشور ایران چه به لحاظ صرفه جویی ارزی و چه به لحاظ بهبود سطح علمی واحدهای ارائه شده که با توجه به نیاز دانشجویان طراحی می گردد، گامی است که می تواند در جهت ارتقای کیفی دوره تکمیلی و راهنمای مسئولان امر در سیاستگذاریهای آینده برای اعزام دانشجویان قرار گیرد.